

*Н. В. Сметаніна,
к.ю.н., асистент кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків*

НАЦІОНАЛЬНИЙ І МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВИЗНАЧЕННЯ ТА РОЗРАХУНКУ ЦІНИ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ

Ціна злочинності є сьогодні потужним ресурсом, що відображає реальний стан злочинності та її криміногенний потенціал, вимагає сучасних підходів і кримінально-правової оцінки, адже фактично вона ставить питання про можливість існування як самого суспільства, так і безпечного життя громадян вже у новому, постінформаційному суспільстві.

Проблема визначення ціни злочинності (і, зокрема, ціни кіберзлочинності) вимагає нового кримінологічного розуміння, відмови від спрощених підходів до цього важливого і складного питання, більшої уваги у науковій літературі. Окремі аспекти досліджуваної проблеми розглядалися у працях таких відомих вчених, як Ю. М. Антонян, М. М. Бабаєв, А. М. Бойко, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, В. М. Дрьомін, А. П. Закалюк, С. М. Іншаков, В. Ю. Квашиш, Л. В. Кондратюк, О. Г. Кулик, В. В. Лунєєв, В. С. Овчинський, Л. І. Романова, В. І. Шакун та інші.

Ціна злочинності – це словосполучення, в якому слово «ціна» є головним, а поняття «злочинність» є залежним. Слід також відзначити, що на відміну від економічної теорії, де слово «ціна» має нейтральний характер, у кримінології даний термін є синонімічним «втратам» і, відповідно, має негативний відбиток. Ціна злочинності – це грошова (монети-

зована) оцінка негативного впливу злочинності (шкоди, яку вона завдає) на суспільство в цілому і конкретних суб'єктів суспільних відносин за певний проміжок часу [1, с. 5].

Ціна злочинності у кримінології є ключовим елементом характеристики самої злочинності та складовою інформаційної моделі злочинності. Ціна злочинності дає уявлення про обсяг і характер прямого і непрямого збитку, суспільно небезпечних наслідків, яких завдає злочинність суспільству (із перерахунком збитку на матеріально-грошові витрати) [2, с. 62–63].

Під ціною злочинності слід розуміти прямі та побічні витрати фізичного, матеріального, морального, духовного характеру, яких зазнає держава і суспільство внаслідок вчинення злочинів, спрямовані на подолання наслідків злочинних діянь, утримання всієї правоохоронної, пенітенціарної системи, та інших інститутів держави, а також сукупні активи злочинних угруповань і їх витрати на підтримку своєї злочинної діяльності [3, с. 15]. Аналітики групи World Federation, що виконує замовлення ООН, під ціною злочинності розуміють сукупні активи злочинних організацій.

За даними Федерального бюро розслідувань (США) збитки від одного зло-

чину, який вчиняється у кіберпросторі за допомогою комп'ютера, становлять у середньому 500 тис. дол., тобто в 20 разів більше, ніж при використанні інших злочинних методів. Загальна сума збитків від «електронного грабежу» щорічно становить близько 600 млн. дол. Однак і ця значна цифра, на думку спеціалістів, значно занижена, так як більшість електронних злочинів залишаються нерозкритими. Експерти постійно наголошують, що число кіберзлочинів буде постійно зростати, а суми збитків збільшуватимуться, оскільки методи злочинців постійно вдосконалюються [4, с. 9]. З'являються нові форми злочинів у сфері високих технологій: комп'ютерний шпіонаж, шантаж, інформаційна блокада та інші методи комп'ютерного тиску [5, с. 118]. Організація Symantec, яка займається створенням програмного забезпечення у галузі комп'ютерної безпеки, наводить дані, що у 2011 році світова економіка втратила близько 114 мільярдів доларів внаслідок злочинів, вчинених онлайн [6, с. 32–33].

У 2015 році в Україні кількість кіберзлочинів збільшилася і перевищила 6 тисяч злочинів (у 2014 році – 4,5 тисячі). За повідомленням начальника департа-

менту кіберполіції Нацполіції України Сергія Демедюка, протягом 2014–2015 років група кібершахраїв з дванадцяти осіб незаконно заволоділа грошовими коштами користувачів інтернету в розмірі 10 млн. гривень. Вони створювали неіснуючі сайти відомих інтернет-магазинів в доменних зонах .org, .net. Домени реєструвалися у зарубіжних хостинг-провайдерів. Кіберспекулянти виставляли на цих сайтах фотографії неіснуючих товарів зі сфери електроніки і побутової техніки за цінами, які були на 20–30% дешевше від ринкових пропозицій. Шахраї орудували в Одесі, Миколаєві і Києві. Кожна підгрупа займалася своїм завданням. Перша створювала копії відомих сайтів, друга наповнювала сайт і так далі. Була також окрема людина, яка знімала гроші з банкоматів [7].

Кіберпростір як глобальне явище вимагатиме глобальних запобіжних заходів. Врахування ціни кіберзлочинів при побудові інформаційної моделі злочинності сприятиме визначенню найбільш криміналізованих сфер, і як наслідок ефективному запобіганню злочинним проявам кіберзлочинності у сучасному суспільстві.

Список літератури

1. Цена преступности (методология ее определения) : моногр. / под ред. проф. Н. А. Лопашенко. – М. : Юрлитинформ, 2014. – 216 с.
2. Кримінологія: підруч. / В.В. Голіна, Б.М. Головкін, М.Ю. Валуйська та ін. ; за ред. В.В. Голіни, Б.М. Головкіна. – Х. : Право, 2014. – 440 с.
3. Сметаніна Н. В. Теоретичне уявлення про злочинність в пострадянській кримінології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08 / Н. В. Сметаніна; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2014. – 20 с.
4. Ищенко Е. П. Виртуальный криминал / Е. П. Ищенко. – М. : Проспект, 2011. – 232 с.
5. Карпович О. Г. Серьёзные экономические преступления XXI века. Опыт противодействия им в Великобритании, России и США: моногр. / О. Г. Карпович, Ю. В. Трунцевский; вступ. сл. Н. Д. Ковалёва. – М. : ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2013. – 223 с.

6. Голубов А. Мафия Inc. / А. Голубов // Еженедельник Корреспондент. – 2013. – № 31 (570). – С. 32–34.
7. Кіберзлочинці продали неіснуючу техніку на 10 мільйонів гривень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2016/03/22/586320/>.

О. В. Таволжанський,
*к.ю.н., асистент кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків*

БОРОТЬБА З КІБЕРЗЛОЧИННІСТЮ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ефективна боротьба з кіберзлочинністю вимагає чітке розуміння поняттєвого апарату (кіберзлочин, кіберзлочинність, кіберзлочинець, кібержертва, кіберпростір тощо).

Відповідно до Меморандум між МВС України та МВС Чорногорії про співробітництво у сфері боротьби зі злочинністю, 2013 року, кіберзлочини – злочини в сфері використання комп'ютерів, автоматизованих систем та комп'ютерних мереж. Але таке визначення не повне і повністю не розкриває усіх необхідних ознак.

Мали місце неодноразові спроби нормативного закріплення поняття кіберзлочин, при якому автори законопроектів: по-перше, відходили від традиційного розуміння поняття злочину (суспільне небезпечне, винне діяння, передбачене законом про кримінальну відповідальність, вчинене суб'єктом злочину), по-друге, пропонували нормативні визначення, які не розкривали специфіки діяння вчиненого у кіберпросторі, по-третє,

намагалися змінити усталений підхід до закріплення у Загальній частині Кримінального кодексу України лише тих дефініцій, які стосуються всіх або більшості інститутів кримінального права. Викладене стало причиною відхилення запропонованих законодавчих змін та поштовхом для кримінологічних досліджень у цій сфері.

У зв'язку з чим є нагальна потреба кримінологічного дослідження питання кіберзлочину яке може бути покладене за основу удосконалення кримінального законодавства.

Кримінологічна доктрина визначає, що кіберзлочин – це суспільно небезпечне втручання в роботу комп'ютерів, комп'ютерних програм, комп'ютерних мереж, несанкціонована модифікація комп'ютерних даних, а також інші протиправні суспільно небезпечні діяння, які здійснюються за допомогою комп'ютерів, комп'ютерних мереж і програм.

Але у вище перелічених поняттях відсутня визначальна на нашу думку